

BoonBerichten

Mededelingen en berichten van het Louis Paul Boon Genootschap
Nummer 126, juni 2019

Dit BoonBericht is geheel gewijd aan de taal van Boon. Jan Louies stuurde ons onderstaande tekst waarin hij op zoek gaat naar de betekenis van een paar typische woorden die Boon in zijn werk heeft gebruikt. We hopen er een regelmatig terugkerende rubriek van te maken met de hoofdtitel 't Is maar een woord, naar het bekende Vlaamse spelprogramma dat van 1962 tot 1969 op de Belgische televisie werd uitgezonden en waarin Louis Paul Boon samen met andere panelleden de betekenis van moeilijke of ongewone Nederlandse woorden moest raden.

'T IS MAAR EEN WOORD

VLAAMS IN HET NEDERLANDS VAN BOON

UNIPRIBA EN PATATÈRE

In 2002 'verklankte' het reizend theatergezelschap Leporello de artikelenreeks over Brussel die L.P. Boon in 1946 publiceerde in *De Rode Vaan*. De voorstelling met muziek en dans kreeg dezelfde titel als de reportagereeks mee: 'Brussel een Oerwoud'. *De Randkrant*, 'het maandblad voor de bewoners van de Vlaamse randstad' van 1/9/2004 is lovend en schrijft onder andere: 'Boon trekt zich onder meer het lot aan van de onderbetaalde 'caissières' die zich tijdens de werkweek uitsloven in de Unipriba en voor wie de lokale danstent op zondag het enige lichtpunt is in hun grauwe bestaan.'

Het desbetreffende artikeltje in *De Rode Vaan* van 2 maart 1946 heeft trouwens de titel UNIPRIBA, maar ook in het stukje CITÉ (18/1/1946) komen we een meisje van de Unipriba tegen: in de armzalige piepkleine huisjes van de cité Kerremans of Michielsens¹ wonen kleine werkmensjes.

We citeren Boon: *Ze worden meestal bedrogen op de ministeries en ze worden bedrogen in den Unipriba en op de oude markt.*² In een der grijze huisjes van de cité woont een vrouw met haar kinderen ... *De dochter staat achter een toonbank in de Unipriba en moet haast iedere avond vechten tegen iemand die haar in den donkeren wil vastgrabbelen.*

Heel de dag staan ze recht, maar als het naar de avond gaat beginnen ze zich al aan de toonbank vast te houden, schrijft Boon in het stukje UNIPRIBA over de verkoopstertjes. En dat ze hun haar in een mis en plis³ laten onduleren om er presentabel uit te zien, maar hun dure kapsel zelf moeten betalen.

Niet enkel de arbeidsomstandigheden van het personeel, ook de op winst beluste verkoopstrategie (de consumptiemaatschappij!) van de Unipriba en dergelijke firma's wordt door Boon gehegeld: *En dat in het oerwoud de reclamen u overal toeroepen dat het hier best en goedkoper is, dat men gespecialiseerd is, dat men comme chez soi is – maar het is niet waar, men heeft nog maar juist uw geld of ge zijt er al te veel – het is SCHIJN – lijk de vrouw wier blondgeverfde haren al groeiende hun grijze wortels laten zien. En al wat men doet is behoeften opwekken – zien doet kopen – om u dingen op te solferen die ge niet nodig hebt. ... Ondertusschen verdringt het volk zich en ge moet maar naar iets staan kijken om er iedereen te doen naar kijken, terwijl de meisjes van de Unipriba staan te wachten om het in papier te wikkelen. ... Zoo is de Unipriba. Waar de madamekens zich wat haarspelden gaan koopen maar buitenkomen met een lampadère en een patatère ze weten niet wat het is ...*

- ¹ De cité Michielsens, tussen de Grondelstraat en Klein Eiland te Anderlecht, werd in 1955 onbewoonbaar verklaard en daarna gesloopt.
- ² oude markt: rommelmarkt, de bekendste is op het Vossenplein in de Marollenwijk
- ³ watergolfkapsel

Goedkope warenhuizen

Iedereen zal wel al begrepen hebben dat met die Unipriba een groot warenhuis bedoeld wordt. Maar welke Unipriba was Boons inspiratiebron? Een zoektocht doorheen het internet levert geen enkele Unipriba op, noch in het Brusselse noch daarbuiten. Wel gemakkelijk te vinden is informatie over de Priba en over de Unic.

De Priba (een afkorting van prix bas) werd in 1932 door het warenhuis *A l'Innovation* opgericht. In datzelfde jaar richtte *Au Bon Marché* de keten Prix-unix-Uniprix op. Een jaartje later fuseerden beide als zet tegen de concurrent Sarma, die reeds in 1929 het levenslicht zag. Maar ondanks de fusie bleven de beide merknamen apart bestaan. Geen Unipriba dus, zodat ook deze samentrekking mag toegeschreven worden aan de literaire vrijheid van Boon.

N.B. Ook in *De Kapellekensbaan*, in het hoofdstukje *Pif-Paf*, duikt het woord op, als hij het als het ware opneemt voor de kleine man die om den brode de collaboratie insukkelde en na de oorlog als zondebok aangeduid werd: *En sommigen (van het kleine volk) dragen een zwart kostuum zoals de chauffeur van mr.*

de baron er altijd een gedragen had, alsook de bierman van de grote brouwerij en de stadswerkman aan de reinigheidsdienst en de knecht van de unipriba en de stoker-garde-machinist van de **B**, deze sommigen droegen dat uniform om hun brood mee te verdienen en beseften vaak dat ze domme aangeklede apen waren.

Duizendpoot

Geregeld heb ik, als Aalsterse dialectspreker, de eer Boonkenner Jos Muijres te helpen met het verklaren van Vlaamse en Aalsterse woorden die de schrijver gebruikt, bijvoorbeeld in zijn 'Boontjes'. In 1986 verscheen een heruitgave van Boons artikels uit 'De Roode Vaan', becommentarieerd door Jos Muijres (*Hij was een Zwarte en andere reportages*, Gerards & Schreurs, Maastricht 1986). Muijres zet geen voetnoot bij het toch wel vraagopropende woord 'patatère' (zie hoger). Nu, moest hij het aan mij gevraagd hebben of nu nog vragen, ik zou hem ook niet kunnen vertellen wat een patatère is, net zoals de madammekes die er in 1946 mee naar huis stapten dat niet konden. Een rondvraag en een zoektocht op het internet leverde volgende mogelijke verklaringen op, de ene al verdergezocht (of vergezochter?) dan de ander:

1. Van "pâte à (la) terre", wat wil zeggen een beslag met zeer minderwaardige ingrediënten (aarde!) i.p.v. boter en meel.
2. Kan ook met pottenbakken te maken hebben (een pasta van aarde). Een bloempot?
3. In oudere Franse teksten wordt dit woord blijkbaar teruggevonden met een achterliggende verwijzing naar patte = poot, waardoor het letterlijk zou kunnen vertaald worden als "poot aan de grond" en dan zou het kunnen om een voorwerp of (klein) meubelstuk gaan.
4. Afgeleid van patère, kapstok (plankje met haken) of... een van de vele zetfouten van *De Roode Vaan*, domweg een ta teveel gezet.

Goedkoop bakmeel, sierbloempotten, éénpotige tafeltjes, kapstokken... allemaal dingen die ze je in een warenhuis kunnen 'opsolferen'. Maar de enige hit op het wereldwijde web met het woord patatère was op de website van een Frans koor van jonge moeders, dat een CD met kinderliedjes uitgaf. In de reeks dieren gaat het liedje over de 'mille pattes', de duizendpoot, als volgt:

Maman mille pattes

refrain : Que c'est dur pour Maman mille pattes
D'apprendre à marcher à tous ses enfants
Que c'est dur pour Maman mille pattes
C'est bien fatigant et ça prend du temps

Patte en l'air (en parlant)
Patte en bas (en parlant)
Patte en l'air patte en bas
Patte et patte et **patatère**
Patte en l'air patte en bas
Patte et patte et patatra

Maar duizendpooten worden bij mijn weten niet in warenhuizen aangeboden, nu niet en ook niet in 1946.

Jan Louies
Aalst, mei 2019

Vijftig jaar lang - reeds van in zijn atheneumtijd - noteerde Jan Louies Aalsterse woorden en uitdrukkingen op kladpapiertjes, krantenranden en vooral bierviltjes. In 1988 werden deze gebundeld in *Den Oilsjtersen Diksjeoir*. In 2002 kwam een uitgebreide versie. Deze kreeg de steun en het voorwoord van Professor Tældeman van de Universiteit Gent, de Emiritus-taalkundige van het Vlaamse dialect. In november 2016 verscheen de derde uitgave, nu met veel foto's van zijn vader Herman Louies en meer uitleg over de woorden, onder andere door citaten van Pieter Daens, Louis Paul Boon en vele andere Aalstenaars.

Jan Louies ijvert als kernlid van de 'De Losse Groepen' voor de vrijwaring van de Aalsterse spot, door de losse groepen in de carnavalstoet gebracht. Samen met zijn kompaan Jacquy De Pauw geeft hij een cursus Aalsters in het CVO-Pro Aalst.

Jan Louies is voorzitter van de Aalsterse bierproefvereniging OPA (de Objectieve ProefAjuinen) en redacteur van het biertijdschrift 'De Zytholoog', het ledenblad van Zythos vzw. Hij is eveneens promotor van het 'Gilladeken', het huisbier van de 'zaal Gillade' (onderdeel van het Lyceum Aalst) in de voormalige Hoogstraat. Hij ijvert voor het behoud van Aalsterse merkwaardige gebouwen, o.a. in de Gecoro (gemeentelijke commissie ruimtelijke ordening) en de Cultuurraad. Jan Louies was tot zijn pensionering in september 2018 leraar zedenleer in het Lyceum Aalst.

BoonBerichten

De onregelmatig verschijnende BoonBerichten worden uitgebracht onder verantwoordelijkheid van het bestuur.

Samenstelling en redactie: Erik van Veen

Bestuur:

Lucas Vander Taelen (voorzitter), Wim Dijkstra en Luc Geeroms (ondervoorzitters), Jacquy De Pauw (secretariaat), Freddy Van Hollebeke (penningmeester), Erna De Ridder (nieuwsgeving), Erik van Veen (website en BoonBerichten), Gert Jan de Bruijn, Bert Ummelen en Herman Verlint.

De Erven Boon zijn adviseur van het bestuur.

Secretariaat:

Jacquy De Pauw
Desiré De Wolfstraat 14, B-9300 Aalst
0032 (0) 477 77 90 04
mail@lpboon.net

Bankrekening: BE36068200494781 t.n.v. L.P. Boon Genootschap, Oude Vismarkt 13, 9300 Aalst.